

Европейски съюз
Европейски фонд за
регионално развитие
Кохезионен фонд

О П Е Р А Т И В Н А П Р О Г Р А М А „ О К О Л Н А С Р Е Д А 2007 - 2013 ”

Решения за
по-добър живот

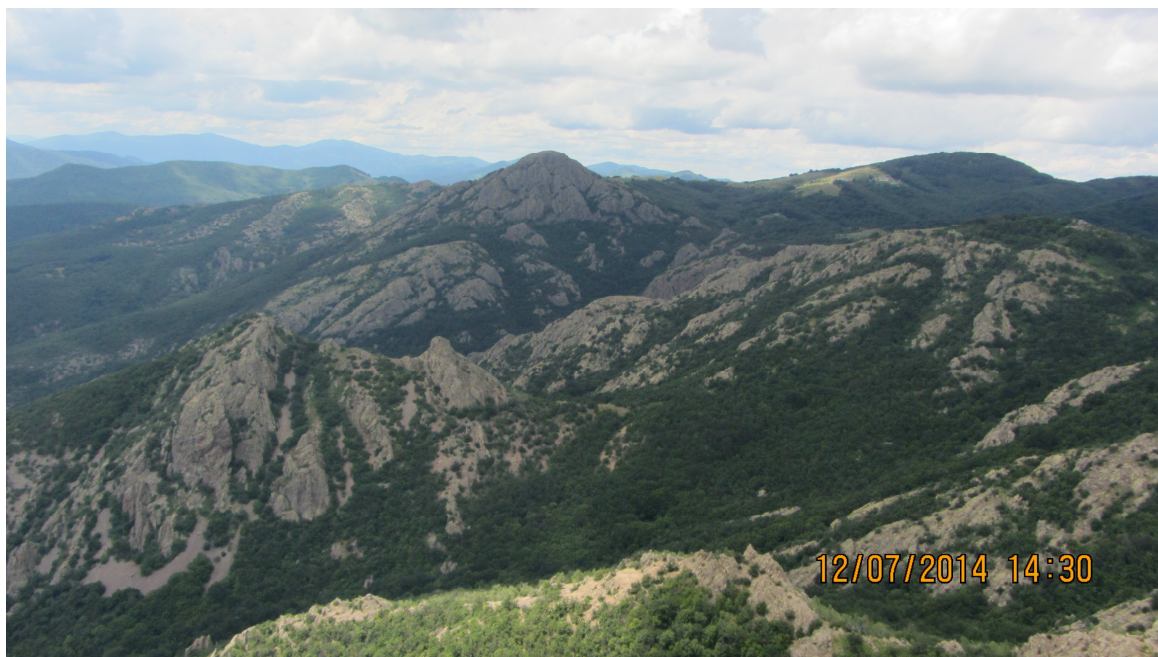
РЕГИОНАЛНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ-СТАРА ЗАГОРА
БЕНЕФИЦИЕНТ ПО ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ОКОЛНА СРЕДА 2007-2013 г.“

КОНСОРЦИУМ „ПРИЗМА-НИШАВА“ – ИЗПЪЛНИТЕЛ НА ОБЩЕСТВЕНАТА ПОРЪЧКА С
ВЪЗЛОЖИТЕЛ РИОСВ-СТАРА ЗАГОРА

Утвърдил: Министър на околната среда и водите

/...../

План за управление на резерват „Кутелка”

Министерство
на околната среда и водите

1

Проект „Дейности по устойчиво управление на резервати и поддържани резервати – изключителна държавна собственост в териториалния обхват на РИОСВ-Стара Загора”, с обособена позиция №1 „Разработване на план за управление на резерват „Кутелка”, одобрен за финансиране по приоритетна ос 3 „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие” на Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.”

РЕЗЮМЕ

Основание за разработване на настоящия план за управление са:

- Закон за защитените територии – обн. ДВ бр. 133 от 11.11.1998 г., изм. ДВ бр. 38 от 18.05.2012 г.;
- Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии – обн. ДВ бр. 13 от 15.02.2000 г., изм. и доп. бр. 55 от 20.07.2012 г.;
- Закон за биологичното разнообразие – обн. ДВ бр. 77 от 2002 г., последно изм. ДВ бр. 77 от 09.10.2012 г.;
- Договор за възлагане на План за управление на резерват „Кутелка” между консорциум „Призма-Нишава” и МОСВ/РИОСВ-Стара Загора;
- Публикувано Техническо задание за разработване на План за управление.

Екипът, разработил ПУ е от специалисти в областта на лесотехническите науки, зоология, ботаника, екология, климатология, геология, почвознание.

Резерват „Кутелка” е обявен със Заповед №1253/22.12.1983 г. на КОПС при МС. До сега територията му е запазена непроменена. Целта на обявяването на резервата е запазване на характерни скални местообитания на редки и изчезващи от страната и Европа грабливи птици.

Местоположение на резервата

Резерватът е разположен по южните склонове на Източна Стара планина и Сливенска планина, около връх Кутелка. Обхваща територии от бившия лесопарк „Мочурите” и местностите „Гердека”, „Башкайнак”, „Кутелка”, „Събево изворче”, „Белите извори”, „Чортова дупка”, „Орлови гнезда”, „Калето”, „Малката река”, „Коларската падина” и „Майниковото”. Резерватът е разположен на територията на природен парк „Сините камъни”.

Според физикогеографското райониране, резерват „Кутелка” попада в Източностаропланинската подобласт на Старопланинската област.

Според административното деление на Р България териториално площите на резервата попадат в границите на област Сливен, община Сливен. Най-близко селищно образувание е гр. Сливен.

Резерватът попада в териториалния обхват на РИОСВ-Стара Загора и Регионална дирекция по горите Сливен.

Резерват „Кутелка” е изключителна държавна собственост според ЗЗГ чл. 8.

Екосистеми, растителност, флора и фауна

В резервата се срещат следните типове екосистеми:

- ✓ Тревни екосистеми – с два подтипа: тревна растителност върху плитка, карбонатна подложка със значителен излаз на основната скала и подтип на ацидофилни тревни съобщества;
- ✓ Горски екосистеми – с два основни подтипа: дъбово-габъррови гори, разпространени по южните склонове на планинската верига и . букови гори (термофилни и мезофилни) във високите части;
- ✓ Храстови екосистеми – развити са на южни и припечни изложения;
- ✓ Скални екосистеми – с разпокъсана растителност или без растителност;
- ✓ Повърхностни течащи води.

Съгласно класификацията на типовете природни местообитания от интерес за Общността (включени в Директива 92/43 и Приложение 1 на Закона за биологичното разнообразие) на територията на резерват „Кутелка“ и прилежащите му територии са установени следните типове:

- ✓ 40A0 *Субконтинентални пери-паноски храстови съобщества;
- ✓ 5130 Съобщества на *Juniperus communis* върху варовик;
- ✓ 62A0 Източни субсредиземноморски сухи тревни съобщества;
- ✓ 8110 Силикатни сипеи от планинския до снежния пояс;
- ✓ 8220 Хазмофитна растителност по силикатни скални склонове;
- ✓ 8230 Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите *Sedo-Scleranthion* или *Sedo albi-Veronicion dillenii*;
- ✓ 9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*;
- ✓ 9150 Термофилни букови гори (*Cephalanthero-Fagion*);
- ✓ 9170 Дъбово-габъррови гори от типа *Galio-Carpinetum*;
- ✓ 91M0 Балкано-паноски церово-горунови гори.

Те имат висока консервационна значимост, както на национално, така и на европейско ниво, но не изчерпват всички типове местообитания и биотопи, разпространени в границите на резервата и прилежащите му територии (например тук не могат да се включат водните местообитания – реки, извори и др.).

Растителните съобщества на територията на резерват „Кутелка“ са класифицирани към 5 фитоценотични класа.

Общата оценка на фитосанитарното състояние на гората в резервата е добра, тъй като по време на инвентаризацията не бяха констатирани цялостно засегнати насаждения, а само единични стъбла с повреди от биотичен или абиотичен характер.

Залесената площ заема 71.8 ха. Делът на насажденията с естествен произход е 71.5% от общата площ, а културите – 0.3%. В структурата на залесената площ преобладават издънковите гори от групата за превръщане в семенни (74.5%), следвани от нискоствъблените гори (14.0%) и широколистните високостъблени гори (11.2%). Делът на иглолистните е най-малък – 0.3%.

Дървопроизводителни площи, временно лишени от горскодървесна растителност (голини, пожарища, сечища), не бяха установени по време на инвентаризацията.

Незалесената недървопроизводителна площ заема 193.9 ха или близо 1/3 (28.2%) от площта на резервата. Тук са отнесени скали, нелесопригодни площи с горскодървесна растителност, голини с нелесопригодност над 65% и поляни.

Към иглолистните гори са причислени 6 черборови култури (подотдели 57 г, д, е, ж, з, и), с обща площ 1.5 ха, представляващи остатък от обширни залесявания на бедни месторастения, на склонове с припечно изложение. Средната им производителност е ниска – IV-ти (4.0) бонитет, средната пълнота е 0.51, възрастта им е 35 години. Запасът без клони е 110 m³ или 73 m³/ха. Средногодишният прираст е 3 m³ общо или 2.0 m³ на 1 ха.

Общото състояние на иглолистните гори в резервата може да се определи като устойчиво.

Широколистните високостъблени гори заемат 54.9 ха. Насажденията са чисти и смесени букови, както и такива без вид с водещо участие. Месторастенията са предимно свежи, среднобогати.

Средната производителност на широколистните високоствъблени гори също не е висока – IV-ти (3.8) бонитет. Средната гълнота е 0.72. Средната възраст е 97 години.

Възрастовата структура е неравномерна. Няма млади насаждения, а тези със средна възраст над 100 години заемат 32.4% от залесената площ. С най-голям дял са дървостойките от пети клас на възраст (81÷100 години) – 45.7%. Общият запас (стояща маса без клони) е 12 105 m³, а на 1 ha – 220 m³. Средният годишен прираст е 127 m³ общо или 2.31 m³ на 1 ha. Естественото семенно възобновяване е незадоволително или напълно липсва. Отпадът в някои насаждения е значителен.

Издънковите гори за превръщане в семенни са с площ 366.8 ha.

Мъховата флора е представена от 26 вида, принадлежащи към 2 отдела, 3 класа, 18 семейства и 25 рода.

В резултат на теренните изследвания през 2014 г. в резерват „Кутелка“ са регистрирани и определени 50 вида: 3 вида от отдел Ascomycota (торбести гъби) и 47 вида от отдел Basidiomycota (базидиални гъби). Видовете се отнасят към 3 класа, 9 разреда, 22 семейства и 37 рода. Един аскомицетен вид – *Gyromitra fastigiata* е рядък за България.

Общият брой на висшите растения (видове и подвидове) наброява 483. На територията на резервата са установени находища на 27 вида с консервационно значение. От установените растения в резерват „Кутелка“ 167 вида са включени в Приложение 1 на Закона за лечебните растения. Те представляват малко повече от една трета (34.5%) от всички висши растения, разпространени на територията на резервата.

Установени са 21 вида безгръбначни животни, сред които и видове с консервационно значение.

На територията на резерват „Кутелка“ се срещат 10 вида земноводни и 12 вида влечуги. По отношение на природозащитния статус, 5 вида попадат в Приложение II на ЗБР, а в Приложение III – 8 вида.

По време на полевите проучвания в района не беше установена ихтиофауна, като основната причина за това е липсата на подходящи условия за нейното развитие.

Разпространени са 6 вида прилепи, всички с висок консервационен статус. Останалите бозайници наброяват 35 вида. От Приложение II на ЗБР са установени – видра (*Lutra lutra*), вълк (*Canis lupus*), златка (*Martes martes*) и лепшиков сънливцец (*Muscardinus avellanarius*). Четири от установените видове са включени в Червената книга на Република България (2011), в категория уязвим (VU) – видра (*Lutra lutra*) и вълк (*Canis lupus*); а в категория застрашен (EN) – дива котка (*Felis silvestris*) и златка (*Martes martes*).

Екологична оценка

По отношение на показателите „Уязвимост“, „Рядкост“, „Естественост“, „Типичност“, „Размери“, „Стабилност и нестабилност“, „Биологично разнообразие“, повечето от компонентите на биотичната среда са оценени като средно уязвими, във висока степен типични и естествени. Присъствието на типове природни местообитания от Директивата за местообитанията, предоставящи среда за развитие на ендемични и застрашени видове, както и сравнително голямото общо богатство от видове растения и животни, дава основание да се заключи, че резерват „Кутелка“ съхранява значително голямо биологично разнообразие с висока консервационна стойност.

Социално икономическа оценка

Непосредственото управление и осъществяване на държавната политика за резервата се извършва от РИОСВ-Стара Загора. Понастоящем няма програми и проекти, насочени към популяризиране на резервата като природно богатство. Проведената анкета показва, че повечето от анкетирания са запознати със съществуването на резерват „Кутелка”, но малка част от тях – със забраните и ограниченията в границите му. Необходимо е подобряване на информираността в това направление, чрез поставяне на табла с описаните забрани и позволените пътеки за преминаване на туристи, за да не се стигне до неблагоприятни антропогенни въздействия. В бъдеще РИОСВ-Стара Загора, районните общински структури, туристически дружества, частни туроператори могат да участват съвместно в образователни и екологични програми, насочени както към популяризиране стойността на резервата като ценен природен обект, така и даващи възможност за участие на доброволци в мониторингови проекти, съвместно с учени.

Защитената територия има висока консервационна стойност, тъй като съхранява запазени естествени мезофилни смесени дъбово-габъррови гори, смесени дъбови гори с участие на космат дъб, а в някои случаи и от келяв габър, мъждрян, клен. Групиранките от храсталаци в пукнатините на скалите и скалните тераси, отворените скални поляни, отворените калцифилни тревни съобщества допъхват разнообразието от местообитания в резервата.

В миналото пашата на дребен добитък и умишлените опожарявания са допринесли за девастирането на част от дървостойките, формирани на припечни изложения. Сега те представляват устойчиви, но нископродуктивни гори от келяв габър, мъждрян и зимен дъб. В значително по-добро състояние са буковите насаждения на богати и среднобогати почви.

Защитената местност „Орлите” и ПП „Сините камъни“ засилват значението на целия природен комплекс в района като територия, съхраняваща образци от естествената растителност, флора и фауна на България, както и място, подходящо за екологичен туризъм и образователни програми, насочени към опознаване и опазване на природните дадености.

Допълнително консервационната стойност на резервата се определя от:

- ✓ Резерватът попада в защитена зона от мрежата Natura 2000 в България BG0000164 „Сините камъни” по Директивата за местообитанията и в защитена зона BG0002058 „Сините камъни – Гребенец” по Директивата за птиците;
- ✓ Резерватната територия съхранява популациите на редица застрашени и уязвими видове от флората и фауната на България, ендемити и реликти, наред с природните местообитания, включени в Директивата за местообитанията.

Формулирането на **главните цели** е в пряка връзка с предназначението на защитената територия. Тези цели са:

- ✓ Съхраняване и опазване на естествения характер и ненарушеност на екосистемите;
- ✓ Насърчаване на научни изследвания с цел проучване и мониторинг на разпространението и състоянието на популациите на видовете, с акцент върху консервационно значимите, както и природните местообитания, включени в Директивата за местообитанията и ЗБР.

Потенциални възможности на ЗТ

Резерват „Кутелка“ предлага оптимална среда за поддържане на популациите на растенията и животните в добро състояние. Резерватът се характеризира с комплекс от специфични природни дадености (релеф, надморска височина, състав на основните скали, почвени и климатични условия), които определят богатството на флора, микота, фауна, природни местообитания, в състава на които участват и защитени, ендемични и реликтни видове. В резултат, биоразнообразието на резервата е с високо природозащитно значение както на национално, така и на европейско ниво. Специфично е участието на различни типове гори – смесени и чисти широколистни, открити тревисти местообитания, скални поляни и сипеи. Целенасоченото проучване на особеностите в популационните характеристики на консервационно значимите видове и мониторинга ще предоставят важна информация за еколого-биологичните особености на редица защитени и ендемични видове и ще предоставят база за сравнителни и обобщаващи разработки с научен и природозащитен характер. Близостта на резервата до населени места и разположението му в ПП „Сините камъни“, дава възможност за съчетаване на природозащитни дейности с образователни програми и еко- и културен туризъм. Привличането на финансови средства за популяризиране на защитената територия и организиране на посещения с образователна цел ще даде реална възможност за участие на млади хора в осъществяване на екологични дейности.

Зониране на ЗТ

На базата на законовия статут и предназначение на защитената територия, на характеристика на абиотични и биотични фактори, социално-икономическа характеристика и екологичната оценка, се предлага в резерват „Кутелка“ да се обособят следните зони:

- ✓ Зона за опазване на образци от естествени екосистеми, включващи характерни и забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията

Обхват – цялата територия на резервата.

Предназначение – проучвания на видовия състав, условията в местообитанията, популациите на консервационно значими видове и местообитания от Директивата за местообитанията и ЗБР с цел актуализация на данните за разпространението на различните организмови групи и мониторинг на компонентите на средата (абиотични и биотични).

- ✓ Зона за регламентиран достъп по познавателен маршрут

Обхват – тази зона включва пътеки за посетители, определени със заповед на министъра на околната среда и водите.

Предназначение – запознаване с природните дадености на резервата.

Приоритети

Приоритетните дейности в следващия 10 годишен период на действие на ПУ са определени предвид предназначението на резервата и отразеното в Част 1 и 2. Такива са:

- ✓ Опазване на естественото състояние на растителните и животинските видове и природните местообитания;
- ✓ Научни изследвания и мониторинг на приоритетни за опазване видове от национално, европейско и световно значение;

- ✓ Повишаване на обществената информираност за ценността на резервата като място, съхраняващо естествени гори от бук, скални местообитания и богатство от видове, редица от които застрашени и уязвими, ендемити и реликти, свидетели за богатството на българската флора и фауна и спецификата на природните местообитания;
- ✓ Усъвършенстване политиката на управление и охрана на защитената територия.

Програми

Предлагат се следните програми:

- ✓ „Опазване и поддържане на биоразнообразието – видове и местообитания“
- ✓ „Мониторинг на видове и местообитания“
- ✓ „Връзки с обществеността и образование“

Оперативни задачи

Във връзка с изпълнение на дейностите и проектите, по-долу са представени оперативни организационни задачи, които формално не могат да се включат във визираните в ПУ програми и проекти. Такива са:

- Обучение на специализирана охрана на резервата, включително увеличаване броя на охранителите. Постоянно актуализиране на информацията за посетителите, контрол и спазване на изискванията за поведение в резервата, наблюдение на дейностите, извършвани в прилежащите на резервата територии;
- Разработване на ежегодни планове за пожарна безопасност. Обучение и инструктаж на служители и доброволци с периодичност, съгласно изискванията на съответните нормативни документи. Изграждане на противопожарно депо;
- Ежегодна и два пъти в годината проверка на състоянието на посетителските пътеки. Почистване от паднали клони и камъни с цел осигуряване на безопасност на преминаващите туристи;
- Поддържане на редовни връзки между РИОСВ-Стара Загора, МОСВ, местни органи, организации и медии с цел планиране, осъществяване и отчитане на дейностите;
- Ежегодно разработване на график за конкретните задачи и дейности, за които са осигурени партньори и средства за изпълнение и отговарят на определените в Част 3 режими, норми и препоръки;
- Периодични проверки и мониторинг на дейности в резервата и в прилежащите му територии от служители или се възлага на външни изпълнители, в зависимост от техните компетенции, по предварително изготвени графици;
- Търсене на допълнителни източници на финансиране, като за повишаване на ефективността се определя експерт от РИОСВ-Стара Загора, който приоритетно да се занимава с кандидатстване по проекти;
- За проекти, финансирани от външни донори и спонсори, след съгласуване по съответния ред, се определя експерт от РИОСВ, който следи тяхното изпълнение и резултатност.

Представеният **Работен план включва 6 приоритетни оперативни задачи и проекти:**

- ✓ Проучване на популациите на приоритетните за опазване видове от флората, микотата и фауната – численост, плътност, възрастова структура и др. биологично важни параметри и изграждане на информационна база-данни;

- ✓ Популяризиране на резерват „Кутелка”;
- ✓ Обучение на специализирана охрана на резервата, включително увеличаване броя на охранителите;
- ✓ Разработване на ежегодни планове за пожарна безопасност. Обучение и инструктаж на служители и доброволци;
- ✓ Изграждане на противопожарно депо;
- ✓ Почистване на пътеките за посетители.

В приложения към ПУ са представени библиография, експертни доклади, картен материал.